

BECA COOPERATIVA LA EQUITATIVA 2015-2016

Un segle d'història de la premsa de Palamós (1879-1975)

**Catàleg de periòdics, editors,
redactors i impressors**

A U T O R S

Anna Teixidor Colomer - Josep Teixidor Planas

Aquest document és un resum del projecte guanyador de la vuitena edició de la Beca Cooperativa La Equitativa. El projecte original el podeu consultar a la seu del Servei d'Arxiu Municipal de Palamós i en línia al lloc <http://www.serveiarxiuunicipalpalamos.cat/>

PRESENTACIÓ

Un segle d'història de la premsa de Palamós (1879-1975) es presenta gairebé cent cinquanta anys després de l'aparició del primer periòdic, *La Verdad* (1879), publicat a Palamós, segons algunes referències, encara que no n'hem localitzat cap exemplar.

Tot i aquesta primera publicació, el relat periodístic amb algunes interrupcions s'inicia amb *Semanario de Palamós* (1883-1888). Aquesta capçalera dona testimoni de la premsa local en el darrer terç del segle XIX i permet establir una certa continuïtat amb les altres dues publicacions que marquen més decisivament la trajectòria periodística de la població: *Marinada* (1914-1930) i *Proa* (1955/1993). Les tres capçaleres històriques consoliden la seva vocació localista, però sense deixar de banda ni les inquietuds intel·lectuals dels seus promotors ni tampoc les qüestions que transcendeixen més enllà de l'àmbit estrictament local. En el pòsit d'aquesta voluntat, hi ha l'empremta d'homes que actuen com a promotors tant per dirigir aquests projectes com per finançar-los.

"La vida dels pobles, tan aquells qui evolucionen més o menys rapidament en el camí del progrés com aquells qui s'estacionen, depèn de l'activitat lliure o forçada o de la inacció de tots i cada un dels individus que els formen. [...]"

Els homes d'acció son els qui remouen el món; però la influència dels intel·lectuals purs no és per això nul·la; es manifesta indirectament en les societats i, d'una manera directa, en els homes d'acció, els quals generalment posen en pràctica les idees concebudes per altres, sense que açò vulgui dir que estiguin mancats d'intel·ligència".

(Roger, Martí. "En Miquel Vingut i Coris", a *Marinada*, núm. 52 (març de 1918), p. 37)

A través de la lectura de la premsa, s'hi evidencia també l'interès dels promotors d'exercir influència, marcar l'agenda política i contribuir amb el seu posicionament a generar una opinió pública tant en qüestions locals com en aquelles que transcendeixen d'aquest àmbit. A inicis de 1887, J. Pereira escriu a *Semanario de Palamós* l'article titulat "Ser periodista" en què defineix la professió com una mena de sacerdoti a través del qual es pot exercir aquesta influència:

"Influir en la opinión pública, contribuir á la cultura y al progreso de nuestros semejantes y de la sociedad, cooperar á que llegue el momento de que sea verdad el reinado de la justicia y del derecho, luchar contra la arbitrariedad, procurar por la moralidad, por la administración honrada; estudiar los males de la sociedad y laborar en los trabajos necesarios para su remedio; contribuir generosamente á elevar el talento, la virtud, el alto puesto que deben ocupar para que se les vea y aplauda; inculcar en el pueblo sanas doctrinas; difundir la ilustración en las masas para hacerlas inteligentes y libres; esto y muchas cosas más entiendes tú que es lo que debe hacer el periodista".

(Pereira, J. "Ser periodista", a *Semanario de Palamós*, núm. 182 (24 de març de 1887), p. 1)

Una influència que s'evidencia quan abordem l'estudi i l'anàlisi de les capçaleres aparegudes a la història de la premsa local. Precisament, l'historiador de la premsa Joan Givanel Mas visita Palamós a finals de 1928, tal com es pot llegir a la crònica local de *Marinada*, a la recerca de "dades dels periòdics que han vist la llum a Palamós" ¹ amb l'objectiu d'incloure'ls a la bibliografia de premsa que en aquell moment preparava. És Lluís Barceló, col·laborador de *Marinada* i conservador del Museu de Palamós Cau de la Costa Brava, qui atén Givanel. En aquesta crònica, però, ja admet que tan sols li'n proporciona "uns quants exemplars que li fou possible d'obtenir, i que no completen la llista de tots els apareguts".² La frase evidencia la dificultat de concloure aquests tipus de treball, tot i que els recursos digitals actuals contribueixen a tenir un coneixement més detallat tant de la localització com de les característiques dels periòdics. Precisament, l'estudi de la història de la premsa palamosina comença durant els anys vuitanta amb algunes investigacions locals però, en cap cas, seguint el model de fitxa establert a *Bibliografia catalana. Premsa* (1932), de Joan Givanel i Mas, que es manté amb certes variacions a la resta de catàlegs de caràcter general que són citats reiteradament en aquest volum: *Premsa a Catalunya* (1931), de Lluís Bertran i Pijoan; *La presse catalanes depuis 1641 jusqu'à 1937* (1937), de Joan Torrent; la monumental *Història de la premsa catalana* (1966), de Joan Torrent i Rafael Tasis; i, més recentment, una síntesi posterior i actualitzada de totes les publicacions de la població a *La premsa de les comarques gironines* (1977), així com *La premsa comarcal. Un model català de periodisme popular* (1983), de Jaume Guillaumet.

Alguns autors fixen la seva atenció en diversos aspectes de la història de la premsa local. Per més que en deixem constància en la bibliografia, volen destacar aquells investigadors que s'hi han dedicat amb més intensitat encara. En aquest cas, les valuoses aportacions de Carles Sapena que, posteriorment, amb la col·laboració de Rosa Maria Medir

¹ "Crònica local", a *Marinada*, núm. 180 (desembre de 1928), p. 191

² *Ibidem*

elaboren a la dècada dels 80 uns primers treballs de premsa en què s'inclouen imatges d'algunes capçaleres que avui malauradament s'han perdut. Sapena consulta aquests periòdics al Museu de Palamós Cau de la Costa Brava, però durant els diversos trasllats de la col·lecció s'ha perdut una part de la documentació que podem qualificar d'irreparable. Així mateix, els treballs de l'historiador Pere Trijueque sobre diversos punts de vista de la població, i específicament els seus homes il·lustres han estat molt rellevants per completar cadascun dels períodes històrics.

Altres estudiosos concentren la seva atenció en diversos aspectes de la història de la premsa encara que en disposem de pocs casos. Per exemple, Josep Pallí elabora un estudi introductori al *Semanario de Palamós* i la seva incidència en la premsa de la comarca del Baix Empordà. Joan Carreras i Péra escriu un petit article a *Punt Diari* de Girona sobre "Palamós: 100 anys de premsa".

També són molt meritoris els diversos treballs de Lluís Costa, especialment el que aborda l'estudi de la premsa al Baix Empordà durant la Dictadura de Primo de Rivera, el qual enriqueix enormement el conjunt de coneixements que tenim sobre aquest període.

Aquesta obra compartida, que s'ha dut a terme amb el suport de la Beca Cooperativa La Equitativa atorgada l'any 2015 per l'Ajuntament de Palamós, ha estat concebuda com un catàleg històric general de totes les publicacions periòdiques aparegudes a la població, ordenades cronològicament segons la data de la seva sortida. Cada publicació ha estat objecte d'una fitxa històrica hemerogràfica i que es reproduïx en el treball complet.

El volum s'ha estructurat en cinc períodes relatius a la història política per la influència que aquesta ha tingut en la legislació d'impresma -tant pel que fa a l'autorització de periòdics com pel que fa a l'establiment o no de la censura-, així com en les característiques i la vida de les publicacions. Els períodes històrics en què ha aparegut premsa a Palamós i han estat objecte d'estudi són els següents:

I. Els orígens durant la Restauració borbònica (1875-1923)

II. La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1931)

III. La Segona República (1931-1936)

IV. La Guerra Civil (1936-1939)

V. La dictadura franquista (1939-1975)

L'obra es clou amb un estudi de conjunt que apunta una interpretació global del naixement, el creixement i el desplegament de la premsa a Palamós, així com de les seves característiques i singularitat, i de la seva importància en la història de la premsa a Catalunya.

La investigació ha consistit en la localització, exploració i anàlisi de les publicacions conservades a diversos arxius, hemeroteques, biblioteques i col·leccions públiques i particulars, així com les referències bibliogràfiques corresponents.

Retrat de Salvador Reinaldos i Plaja, net del fundador de la llibreria Plaja, venent diaris en mà prop de la cooperativa L'Equitativa, l'any 1954.

Autor Reinaldo Serrat. Procedència Salvador Reinaldos Plaja.
Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

Com en tot treball històric, la investigació ha arribat fins al punt que ha permès la documentació disponible, molt diversa segons els casos. Tant per a noves aportacions que puguin resultar de l'accés a fonts i a fons fins ara desconeguts, com per confirmar o desmentir els dubtes expressats, l'obra resta oberta. Com ho queda per a l'estudi monogràfic aprofundit de cada una de les publicacions, ja que aquest no ha estat l'objectiu de l'obra.

Des d'aquella primera publicació de la qual tenim notícia però no n'hem vist cap exemplar, *La Verdad* (1879), fins als últims periòdics que apareixen amb la mort del dictador Francisco Franco, hem comptat un total de 42 publicacions periòdiques. Una xifra remarcable en el conjunt de la premsa catalana si tenim en compte que Palamós no ha estat mai capital de comarca. Com ja hem indicat, l'estudi de la premsa palamosina d'ençà d'aquesta data, ha estat ressenyada amb una relació de títols i dates d'aparició i de tancament, però l'anàlisi queda per a noves investigacions i suficient perspectiva històrica que hauran de tenir en compte també el creixement empresarial i informatiu de la ràdio, i l'aparició successiva de la televisió local i d'Internet.

ELS ORÍGENS DURANT LA RESTAURACIÓ BORBÒNICA (1875 - 1923)

El primer precedent de la premsa palamosina és *La Verdad*, publicada l'any 1879 quan encara imperen fortes restriccions en matèria de premsa imposades pel règim monàrquic. El títol pot ser ben indicatiu de l'etapa institucional que s'inicia, encara que no ho podem precisar perquè no n'hem vist cap exemplar ni tampoc n'hem localitzat cap referència coetània que n'abordi el contingut. En el moment que apareix aquesta primera capçalera, fa dos anys que s'ha instaurat una monarquia constitucional i parlamentària on el partit liberal-conservador d'Antonio Cánovas del Castillo s'alterna en el poder amb el liberal de Práxedes Mateo Sagasta. El caciquisme permet la continuïtat d'un règim basat en la unitat d'Espanya, la pervivència de l'ordre social, i dels privilegis de l'Església i la noblesa.

En l'àmbit periodístic, la Restauració borbònica —com s'anomena el període que s'inicia l'any 1875— implanta una reglamentació estricta que exigeix autorització governativa per a les noves publicacions, un tribunal específic per a delictes d'impremta i càstigs per a aquella premsa que atempti contra el respecte als pilars de l'Estat, sobretot a la religió i al rei. Els càstigs per aquests delictes poden comprendre des de la supressió temporal a la definitiva de la mateixa publicació fins a multes econòmiques i penes corporals. La responsabilitat legal recau en el fundador propietari del periòdic o el gerent que l'administra sense tenir en compte la figura del director.

L'arribada del partit liberal de Sagasta al poder significa un relaxament de les restriccions de premsa amb un indult general el febrer de 1881 i, dos anys més tard, la promulgació de la Llei de policia d'impremta a partir de la qual se suprimeix la jurisdicció especial, un fet rellevant ja que significa que els delictes comesos a través de la premsa es regeixen pel codi penal i el responsable legal passa a ser-ne el director del periòdic. També suposa la simplificació dels requisits per autoritzar noves capçaleres i la seva suspensió només pot ser decretada judicialment. En tot cas, es tracta d'un ample marge de llibertat que permet la proliferació de publicacions periòdiques.

Pocs mesos després de la promulgació d'aquesta llei, apareix *Semanario de Palamós* (1883-1888) amb el qual s'inicia la trajectòria periodística pròpiament dita de la població. L'obertura legal permet entendre per què arreu de l'Estat es multipliquen les capçaleres i, en el cas de Palamós, potser degut a aquesta nova situació és possible la fundació del *Semanario* tal com ells s'hi refereixen:

"repetidas veces se había concebido el proyecto de fundar un periódico en esta villa, y otras tantas se había desistido de la idea ante dificultades que parecían insuperables".

(La Redacción. "Nuestros propósitos", a *Semanario de Palamós* [Palamós], núm. 1 (4 d'octubre de 1883), p. 1)

Tot i aquesta nova obertura, el *Semanario* mai s'implica en qüestions polítiques i es limita a donar a conèixer els detalls de la vida quotidiana i les oportunitats empresarials per contribuir al futur de la comarca. En aquest sentit, podem afirmar que els interessos periodístics estan estretament lligats a la construcció del tramvia que ha d'unir Palamós amb Flaçà i, des d'aquest punt, amb la línia del tren de Barcelona a França.

A la segona meitat del segle XIX, la comarca ha deixat enrere el sector primari, majoritari fins aleshores, davant l'expansió de les empreses sureres que aviat converteixen el Baix Empordà en el primer lloc estatal de la indústria del suro com ho demostren les 150 empreses i els centenars de treballadors que s'hi ocupen.³

Un dels principals promotors de la construcció de la línia de ferrocarril és l'advocat i rendista August Pagès i Ortiz que s'adona l'any 1882 que el projecte ha d'estar lligat a una publicació que articuli la campanya de suport de la nova infraestructura. Des del *Semanario de Palamós* es promou una campanya popular de suport al nou repte empresarial. Un projecte que suposa un important progrés per a la xarxa de comunicació i que ha de ser sinònim de prosperitat per a tota la comarca en un moment de forta crisi econòmica. A més, aquesta indústria, impulsada tant pel comerç marítim com pel pas imminent de l'esmentada línia del ferrocarril, depassa el mercat interior per arribar als internacionals. Per vehicular la producció és imprescindible la millora de les comunicacions. D'aquí la necessària construcció de la línia que, amb un traçat de poc més de trenta-tres quilòmetres, s'inaugura el 23 de març de 1887.

La publicació desapareix el 29 de març de 1888, moment en què el mateix periòdic s'acomiada dels lectors al·legant "causas imprevistas". Paral·lelament al projecte ferroviari, es crea a Palamós la delegació marítima de la Sociedad Española de Salvamento de Náufragos. La institució, fundada el 1880 a Espanya, compta quatre anys després amb una junta local i un butlletí local propi. *El Boletín Sociedad Española de Salvamento de Náufragos* (1884-1887) del qual no hem vist cap exemplar.

Tot i així, tenim notícia d'una reunió al saló de sessions de l'Ajuntament de Palamós, convocada pel comandant de la Marina August Jiménez Loira, el 13 d'abril de 1884. Aquest és el punt de partida per nomenar una junta de la societat i obrir una subscripció per al seu manteniment. De fet, la vida d'aquesta societat està estretament lligada als promotors d'algunes de les publicacions que hi va haver durant aquests anys a Palamós. En la primera junta, August Pagès Ortiz consta com a vocal i el setembre de 1886 la junta és presidida per Martí Roger Aymerich, i com a vicepresident August Pagès Ortiz. Posteriorment, Fèlix Ribera reorganitza l'entitat el 2 de maig de 1895 i n'assenyala que:

"Fins a l'any 1880 no teníem a Espanya una institució dedicada exclusivament al salvament de nàufreges: solament en dos o tres parts del Cantàbric alguns entusiastes per les coses de mar, portats de l'afany de minvar les desgràcies que tots els anys les galernes i temporals causen en aquelles perilloses costes, havien fundat i sostenien juntes d'aussili amb material necessari amb que ajudar els salvaments que sovint se fan.

³ Per conèixer la història específica del ferrocarril, vegeu: Salmerón Bosch, Carles. *El tramvia del Baix Empordà. Història del ferrocarril Palamós-Girona-Banyoles*. 1985

PALAMÓS 4 DE OCTUBRE DE 1883.

Semanario de Palamós.

Preços de subscriçion.

Palamós, un mes.	0'50 pesetas.
Resto de España, trimestre.	1'50 "
Países de la Unión Postal.	2'50 "
Ultramar.	3'25 "

Anuncios y comunicados.

Pago de subscriçion adelantado.—Remiti-
dos y anuncios á precios convencionales.
—Publiquese ó nó, no se devuelven los
originales.

R-949

Año I.	Pago de subscriçiones en sellos de correo ó letras de fácil cobro.	Se publica todos los Jueves. ADMINISTRACIÓN Y REDACCIÓN: Calle Marina, 13.	N.º 1.
--------	---	---	--------

ADVERTENCIA.

Las personas que reciban los dos primeros números de este semanario y no los devuelvan á esta redacción, serán considerados como á suscritores.

NUESTROS PROPÓSITOS

Repetidas veces se había concebido el proyecto de fundar un periódico en esta villa, y otras tantas se había desistido de la idea ante dificultades que parecían insuperables. Hoy adelantamos un paso más, llevándolo á realización, no sabemos si contando demasiado con nuestras fuerzas y con el favor del público, pero de seguro guiados por buen deseo y con firme voluntad de contribuir hasta donde se nos alcance á la difusión de las luces y al mayor progreso moral y material de esta villa y de su comarca.

Procuraremos con todo esmero que nada aparezca en nuestro SEMANARIO que pueda ofender la Moral ni los sentimientos religiosos, nada que contribuya á exacerbar las candentes pasiones políticas ó á excitar ó sostener escisiones locales, nada, en fin, de irritantes ni molestas personalidades.

Pondrá el SEMANARIO DE PALAMÓS especial cuidado, como es natural, en consignar todas aquellas noticias ó indicaciones que puedan interesar á nuestros convecinos en general ó á nuestros paisanos residentes en otros países.

Fuera de esto, en nuestro interés está, como en

nuestro deseo, procurar que tenga el periódico la mayor utilidad y la posible amenidad; pero más amigos de cumplir que de prometer lo que acaso no estaría á nuestro alcance, preferimos guardar sobre este punto prudente silencio, remitiéndonos á los hechos, que darán la medida de nuestras fuerzas. Esperamos, sin embargo, que no nos faltará la colaboración de apreciables amigos que nos la han ofrecido espontáneamente, de algunos á quienes la hemos pedido, y de otros tal vez á quienes ofrecemos mediante esta invitación general nuestras columnas por si tienen á bien honrarlas con sus producciones.

El Ayuntamiento de esta villa, cualesquiera que sean las personas que sucesivamente le compongan, y las Autoridades todas podrán contar con nuestra buena voluntad de prestarles el leve apoyo que nos sea posible para su prestigio en el buen desempeño de las funciones que estén á su cargo; los estimularemos cuando convenga, y si se hiciere precisa alguna vez la censura, pondremos mucho cuidado en exponerla con la debida moderación y sin acrimonia.

Concluimos solicitando el apoyo de nuestros paisanos y convecinos, y dirigiendo un cariñoso saludo á la prensa periódica en general, y muy especialmente á los apreciables colegas que en S. Feliu de Guixols, en Palafrugell y en otras poblaciones de la provincia de Gerona llenan una misión análoga á la que nosotros en día este empezamos á ejercer.

La Redacción

La marina d'aquelles províncies, més avesada que la de les altres a recórrer les mars del Nort, importava de les nacions marítimes una faç de la caritat que no conexíem més que per diaris i revistes i posava la primera pedra de l'hermosa obra d'amor i desprendiment".

(Ribera i Cabruja, Félix. "*Societat Salvamento de Náufragos*", a *Marinada* núm. 23 (octubre de 1915), p. 152)

Una altra entitat cabdal durant aquests anys és la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós. El Reial decret del 9 d'abril de 1886, signat per Eugeni Montero Ros, permet la creació de les cambres de comerç a Espanya. Com que aquests organismes poden crear-se a les capitals de província i en aquelles poblacions que tenen duana de primera classe, aviat se'n preveu la seva fundació a Palamós. Una comissió presidida per Andreu Ribera i de la qual és secretari Martí Montaner fa els treballs necessaris per enllestir-ne la creació i, el 27 de desembre d'aquell mateix any, es constitueix el nou organisme al saló de sessions de l'Ajuntament. L'assemblea general està formada per nombrosos industrials i comercials de Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell i de quasi totes les poblacions de la comarca.⁴ De fet, des de la premsa coetània es considera necessària la creació d'aquesta Cambra:

"Nuestra comarca ha dado, pues, un gran paso en el verdadero camino que ha de demostrar á cuantos lo ignoran, que creemos son muchos, la verdadera marcha de nuestra industria, modos de evitar su decadencia acentuada más cada día, y senderos porque debe conducirse, sin olvidar tampoco otras industrias que si no tan importantes, tienen un modo de ser más ó menos próspero en alguna población de las de esta comarca, cuyos individuos se han agregado á esta Cámara".

("Constitución definitiva de la Cámara de Comercio de Palamós", a *Semanario de Palamós*, núm. 170 (30 de desembre de 1886), p. 418)

Pocs anys després de la seva creació, la Cambra impulsa un butlletí propi que s'anomena *Boletín Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palamós* (1892-1960), important per la seva durada en el temps a cavall de dos segles, però sobretot clau per entendre el projecte econòmic d'industrials i comerciants adreçat tant a la població de Palamós com a la resta de la comarca.

A finals del segle XIX, Palamós té una població de més de dos mil habitants que, majoritàriament, treballa a la indústria surotapera però que també participa en l'associacionisme, la maçoneria i en activitats culturals. En aquest sentit, l'abril de 1890 apareix una publicació cultural titulada *La Sardana*, impulsada per Salvador Albert que n'exerceix la direcció literària. Albert comparteix la condició de maçó amb els promotors del periòdic *El Eco de la Redención* (1891) que és el portaveu de la Lògia Maçònica Redempció del Gran Orient Espanyol que té també seu a Palamós.

⁴ "Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós", a *Marinada*, núm. 27 (febrer de 1916), p. 18-19

Precisament, arran del desenvolupament de la indústria surotapera, Palamós és una de les poblacions del Baix Empordà on s'evidencia certa força del moviment obrer, encara que els estudis a propòsit d'aquest tema consideren que la població capdavantera en la lluita obrera és Sant Feliu de Guíxols. Després de la revolució de 1868, la llibertat d'associació afavoreix que el moviment obrer s'articuli a l'entorn del cooperativisme que, segons Lluís Costa, "no es tractava d'una fórmula d'emancipació obrera, però sí que exercia una funció de suport als treballadors".⁵ El govern tolera la creació de societats cooperatives que proliferen al Baix Empordà i, en el cas de Palamós, es concreta amb La Equitativa, creada l'any 1887.

En aquest moment, la indústria surera està en ple auge i les societats obreres plantegen les seves reivindicacions per la jornada de vuit hores. En aquest context, hem d'entendre la publicació de periòdics com la *Revista corcho taponera* de Sant Feliu de Guíxols, fundada i dirigida per Salvador Albert, i, unes setmanes abans, *La Labor Corchera* (1892) de Palamós. Tant l'una com l'altra es marquen com a objectiu l'emancipació obrera:

"De aqui, pues, la circulación de hojas, periódicos, folletos y libros anarquistas; de aqui la celebración de reuniones obreras, meetings, certámenes; de aqui la constitución de centros obreros, grupos y sociedades de resistencia al capital; de aqui las continuas huelgas de dignidad, las enérgicas protestas cuando se derrama sangre proletaria y, finalmente, esa para la burguesia terrible explosión de entusiasmo universal del 1º de Mayo".

(B. "Presagios", a *La Labor Corchera*, núm. 3 (21 de febrer de 1892), p. 1-2)

Des de la publicació s'aposta per organitzar societats de resistència, fer front al que anomenen "desmedida ambición de la burguesía"⁶ i es crida a la lluita col·lectiva de les seves reivindicacions.

"Hemos llegado á un período eminentemente revolucionario.

A los trabajadores ya no nos seducen promesas de arriba.

Estamos hartos del juego político. [...]

Los industriales, comerciantes, usureros, rentistas y negociantes de carne humana, toda esta cáfila de explotadores de sus semejantes, están actualmente que la camisa no les llega al cuerpo. [...]

Pero ¿qué temen? ¿Acaso toda esa citada pandilla de chupadores del sudor ajeno la tiene asustada algun remordimiento de consciencia"

(B. "Presagios", a *La Labor Corchera*, núm. 3 (21 de febrer de 1892), p. 1-2)

Gairebé una dècada després, localitzem una altra publicació que reivindica millores en un sector específic, el dels obrers

⁵ Costa i Fernández, Lluís. "La restauració monàrquica (1875-1923)", a Saurí i Ros, M. Concepció i Soler i Simon, Santi [coord].

Història del Baix Empordà. Diputació de Girona. Girona: 2006, p. 540

⁶ "A los obreros de Cassá de la Selva ocupados en la Industria Corchera", a *La Labor Corchera*, núm. 3 (21 de febrer de 1892), p. 3

tapers. *La Redención Obrera*, títol amb reminiscències pròpies d'una publicació maçònica sortida pocs anys abans, apareix en el tombant de segle per organitzar els obrers d'aquest sector a través d'associacions de resistència. En la majoria dels articles d'aquestes publicacions obreres es llança sovint la mateixa consigna per anar a la lluita, com la d'un associat de Sant Feliu de Guíxols que sota el títol "Luchemos" afirmava el 15 d'abril de 1900: "Sí, obreros, debemos luchar".

Segons algunes referències coetànies, el periòdic encara es publica el novembre de 1900 perquè tenim notícia que els membres de la redacció visiten els companys de la revista *La Sardana de l'Escala*.⁷ És aquesta mateixa revista qui anuncia a finals de novembre de 1900 que

"El Boletín y La Redención Obrera s'han convertit en El trabajador, que será portavoz de la Confederación Española de treballadors"

("Contrapunts", a *La Sardana* [l'Escala], núm. 5 (21 de novembre de 1900), p. 8)

Si bé molts dels habitants de Palamós es dediquen a la indústria surotapera, alguns veuen com a alternativa emigrar a terres americanes per provar fortuna encara que la majoria dels emigrats surten de Sant Feliu de Guíxols i Begur en direcció a l'illa de Cuba. La situació econòmica obliga a emigrar no només arran de la crisi surotapera. Posteriorment, la desfeta espanyola de les colònies de Cuba i Filipines és clau durant aquests anys per entendre el declivi de l'economia local que perd aquests mercats internacionals i veu com els recursos que l'Estat destina al país passen de llarg:

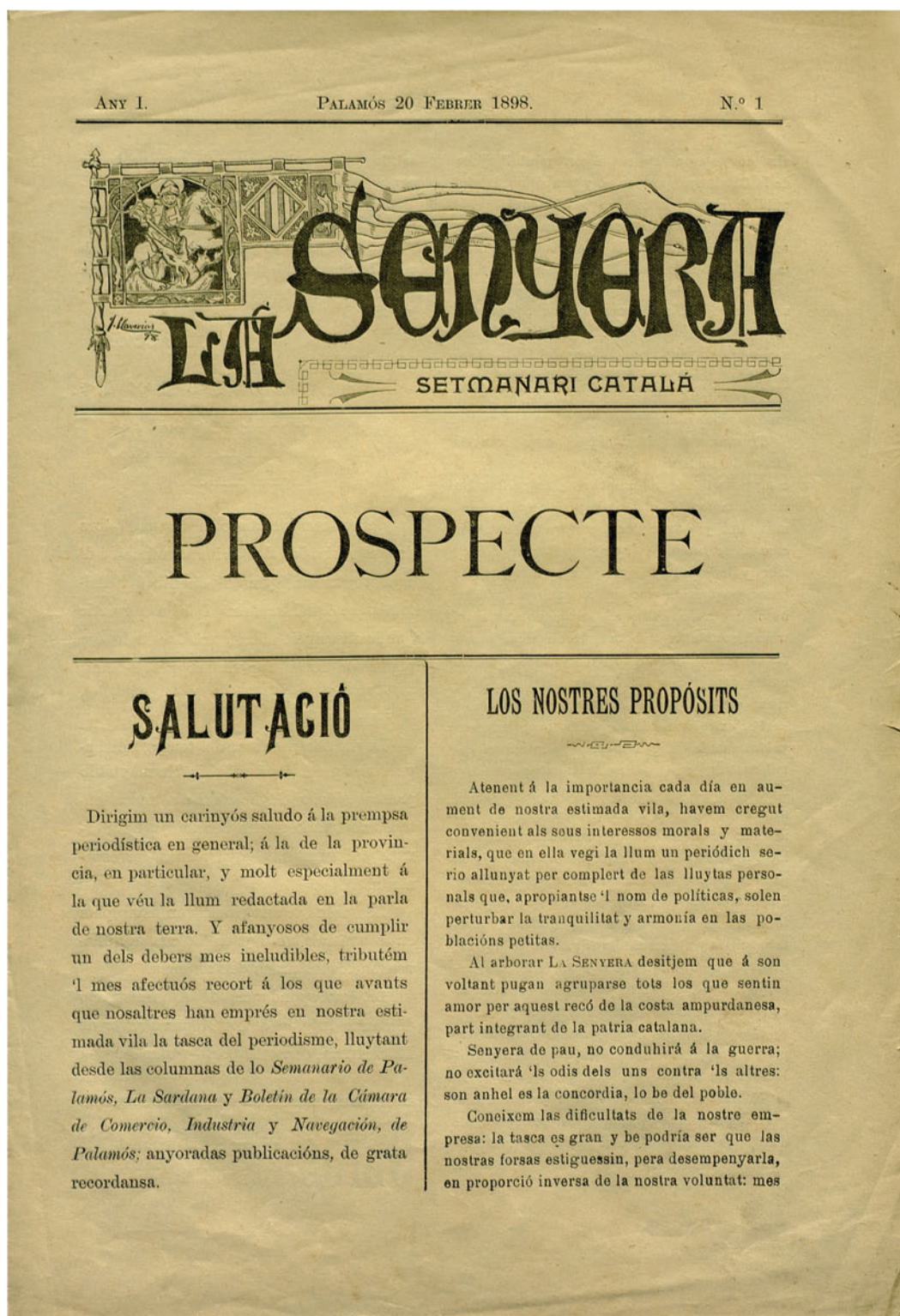
"Es indudable que á consecuencia de las azarosas circunstancias por que pasa España, el Gobierno de la Nación solo se preocupa en aprontar hombres y dinero, con que hacer frente á las calamitosas guerras de Cuba y Filipinas, paralizándose con tal motivo todas las energias, todos los planes económicos y cuanto sea patente manifestación de desarrollo comercial é industrial interior.

De aquí que consideremos un paréntesis económico, el actual estado de modorra en que se hallan sumidas la casi totalidad de las Corporaciones mercantiles é industriales, pues sus periódicas publicaciones, en general, acusan un decaimiento tal, que en sus columnas se busca en vano materia con que poder ilustrar á la opinión comercial".

(F. "Paréntesis", *Boletín Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación*, núm. 47 (setembre de 1896), p. 1)

Un dels periòdics que tracta amb més intensitat el declivi polític, econòmic i militar de l'imperi espanyol és el periòdic *La Senyera* (1898), aparegut el mateix any de la desfeta colonial. La pèrdua de les colònies desperta un gran interès entre els lectors locals, sobretot perquè entre els soldats desplaçats hi ha fills de Palamós i de la comarca:

⁷ "Contrapunts", a *La Sardana* [l'Escala], núm. 4 (7 de novembre de 1900), p. 7

"L'afany del públich per sapiguer novas de la guerra va cada día creixent en nostra vila. Los telegramas que, sempre qu'ha ocorregut quelcom de veritable interés, havém exposat en la pissarra de la redacció, han sigut àvidament llegits per nombrós públich, que s'tapahia á las portas de *La Senyera*".

("Novas locals", a *La Senyera*, núm. 11 (1 de maig de 1898), p. 7)

A principis de segle XX, apareixen algunes publicacions encara que de durada curta i adreçades a un públic específic. Mentre que *La Manguera* (1909) i *L'Ull de Poll* (1911) són setmanaris humorístics, *L'Estudiant* (1911) i *Cultura* (1911) tenen un caràcter escolar i literari. De tots ells ens han arribat poquíssims números, fet que dificulta tenir-ne un coneixement en profunditat. Malgrat aquesta deficiència, hem de remarcar les discussions entre aquests dos darrers. És especialment rellevant el paper que exerceix *L'Estudiant* ja que hi ha alguns indicis que assenyalen que és el precursor de *Marinada*, una publicació literària i cultural extremadament acurada que apareix entre 1914 i 1930 amb una nodrida nòmina de col·laboradors i treballs de gran qualitat. El mateix *L'Estudiant* anuncia que plega amb la intenció de reapareixer amb una altra capçalera més ambiciosa:

"Es hora, doncs, de pensar en dar á llum un periódich de mes vol, portant una capsalera que expressi mellor nostres desitjos. [...]"

Mentres espera que passe'l breu transcurs d'uns dies pera reapareixer ab altre nom y ab altre Redacció, sols l'hi resta, á nostre setmanari, expressar son agrahiment á llurs constants favoreixedors".

("Comiat", a *L'Estudiant*, núm. 18 (30 de juliol de 1911), p. 1)

És difícil precisar si el projecte periodístic que anuncien es materialitza amb *Marinada* (1914-1930), ja que aquesta capçalera no apareix fins al gener de 1914, gairebé dos anys i mig després. Segons la mateixa publicació, el seu origen es remunta a finals de l'any anterior quan un grup d'amics de mitjana edat i de professions heterogènies es reuneixen per promoure una revista que ha d'esdevenir promotora d'iniciatives culturals i literàries. El grup està encapçalat pels germans Martí i Miquel Roger Crosa amb la complicitat de Josep Figa Oliu, Lluís Barceló Bou, Joan B. Camós i Miquel Vingut que formen la redacció fundacional i que, a la llarga, compta amb més de mig centenar de col·laboradors. Molts d'ells estan estretament vinculats amb el catalanisme. Per exemple, tant Miquel Roger i Crosa com en Joan B. Camós donen lliçons de gramàtica catalana i en Martí Roger, d'història de Catalunya.⁸

Un dels elements més remarcables d'aquesta publicació són les excel·lents descripcions de la "Crònica local", que relaten el Palamós contemporani de manera molt acurada. Tan bon punt apareix el periòdic el gener de 1914, l'activitat econòmica de Palamós està en plena expansió. Les fàbriques treballen, diuen literalment, "a tot estrop" i l'empresa la Corchera Internacional ha contractat recentment 200 obrers, encara que en el conjunt industrial de la població la xifra augmenta a milers:

⁸ "Crònica local", a *Marinada*, núm. 39 (febrer de 1917), p. 39

"La casa Tauler sosté, amb gallardía, el seu poder i avença bellament. Sorgeix i s'enlaira, amb rapidesa d'onada, la fàbrica d'en Miquel Palet i C.^a I, mantenint l'iniciativa d'industrials independents i actius lluitadors, figuren els Gubert, Vilar, Miró, Danís, Xiroia, Juera, Rocas, Ribera, Cruz, Ferrer, els quals segueixen l'única via industrial que la tradició ens ha llegada, això es, l'indústria tapera. Poc temps ha, els Pagés germans fundaren una fàbrica de serri de suro.

Prompte, serà obert un nou camí en nostra vida industrial. El distingit enginyer en Zoilo Costart implantarà, amb tots els avenços, una fàbrica de mosaic.

Mirant el nostre port, disfrutem de veure al ovirar-hi el moviment encantador, el tràfec imparable, conseqüència natural de la tasca meritoria de les cases armadores Ribera i Matas i del giro extraordinari de les fàbriques amunt dites".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 1 (gener de 1914), p. 2)

De fet, l'expansió econòmica de la indústria surera s'evidencia en el primer decenni a la major part de publicacions locals que tracten àmpliament aquesta prosperitat:

"El vigorós impuls comercial de la fàbrica de disques de suro, en quines sales inmensess'hi acull un exèrcit d'obers que va á guanyari'l pa de cada dia, ha contribuït al rápit augment de població, imprimint de rebot un moviment extraordinari en les operacions comercials del port y en el mercat; donant lloch á la obertura de molts establiments, á la construcció de innumbrables edificis y fins al cambi de costums".

(Julivert, Valentí. "1902-1911", a *L'Estudiant*, núm. 13 (24 de juny de 1911), p. 1)

Aquesta elogiada prosperitat s'estroneja amb la Primera Guerra Mundial. L'esclat del conflicte a finals de 1914, causat per la competència econòmica i les rivalitats colonials entre els estats europeus, suposa el declivi de la indústria de Palamós. Els fabricants Martí Montaner i C^a redueixen la plantilla i l'empresari Antoni Montaner es desplaça a Alemanya per resoldre les dificultats econòmiques, mentre que una altra fàbrica, la Corchera Internacional, amplia la seva nòmina de treballadors perquè comença a treballar amb empreses dels Estats Units.⁹ Tot i alguns símptomes de millora, l'esclat del conflicte condiciona el futur industrial de la població:

"Al començar la guerra europea, els baix empordanesos posem el crit al cel, perquè el conflicte paorós afecta essencialment la nostra vida econòmica, per dependre gairebé íntegrament de les nacions bel·ligerants. Passaren guerres en que l'Espanya batallava i en que haguérem de plorar llàgrimes de dol i d'impotència; nogesmenys, la nostra regió surera laborà sens restriccions ni penúria, ans al contrari, amb esplendidesa; més ara, ja al començar la guerra, un clam de por, de ruïna, de miseria, s'escampa com densa nuvolada".

("Crònica local", núm. 10 (setembre de 1914), p. 1)

⁹ "Crònica Local", a *Marinada*, núm. 11 (octubre de 1914), p. 166

El tancament d'algunes fàbriques i l'augment de l'atur obliga l'Ajuntament a prendre mesures per donar suport a la població afectada per la crisi econòmica. Un d'aquests mecanismes és la creació de l'anomenada Cocina Económica Municipal, organisme creat per donar ajuda assistencial als obrers:

"... se ha acordado la fundación de una Cocina Económica Municipal con el fin de abaratar las subsistencias a los obreros y darlas gratis a los necesitados". ¹⁰

Ho certifica el primer número d'una nova publicació apareguda al setembre coincidint amb l'esclat de la guerra, *Boletín Municipal* (1914), que només coneixem per referències, i que segons s'assenyala en el subtítol "Se publica durante la guerra europea, siempre que sea necesario". Per tenir una idea de la incidència de la crisi i la importància d'aquest servei, la revista *Marinada* informa:

"Ara falla encara més la feina, perquè el Foment d'Obres i Construccions ha hagut de despatxar gairebé tots els obrers. El número de concurrents a la Cuina Municipal és, cada día, major, com menor és, cada dia, el número de donants. Els regidors de l'erari municipal són presos de torment. Aixís les coses, cau, com una bomba, l'augment del preu del pa, i a seguit, el trist anunci de que la Corchera se veurà, tal volta, obligada a despatxar per manca de vapors, estén un velari de tristesa sobre el poble".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 15 (febrer de 1915), p. 1)

"L'estat de la setmana del 15 al 21 de maig acusa les dades següents: dinars gratuïts: 2.522. Dinars venuts a 20 cèntims: 28. Queda registrat que el nombre de concurrents als sopars és aproximadament el mateix".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 31 (juny de 1916), p. 92)

A través de la lectura de *Marinada*, podem conèixer cadascun dels episodis econòmics del període que permeten seguir les conseqüències de la guerra a Palamós. De fet, el conflicte marca el futur de la premsa local a causa de la penúria econòmica i l'escassetat d'algunes primeres matèries, com ara el paper. Una situació que es lamenta des de *Marinada*:

"publicacions importantíssimes pleguen el ram, atesa la carestia de materials. MARINADA subsisteix a Dèu mercè. La seva conservació clama, noresmenys, l'adjutori dels bons palamosins i dels armadors de les lletres catalanes".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 38 (gener de 1917), p. 25)

Malgrat les dificultats de l'època, la revista *Marinada* aconsegueix consolidar-se durant aquests anys i esdevenir la principal publicació del període de la Restauració tant per la seva duració com per l'ambició i la implicació dels seus promotors. És en aquesta capçalera que a finals de 1918 s'anuncia la fi de la guerra en una crònica ben il·lustrativa:

¹⁰ Bañeras i Goday, S. *Homes i fets de Palamós*. Palamós: Edicions Baix Empordà, 1990, p. 35

"Vingué la nova de joia mundial: l'abaixament de les armes, l'armistici. Per festejar l'aconteixement, consulsats, societats, particulars i vaixells enarboraren banderes; els músics abraçaren l'instrument i en la nit de l'històric dia 11 de Novembre, la Marsellesa ressonà i la sardana ajuntà moltes mans. La senyoreta Pellissier cantà l'himne francès. [...]

Apart d'algun petit senyal de revifalla, com és l'augment d'un jornal a la fàbrica dels Srs. Martí Montaner i C^a, continua la calma, i encara el treball de guerra, ja que la *Corchera* no cessa en la fabricació de llana de suro ni deixen d'arribar carregaments de pirita. Tot deu esser, noresmenys, per a finalitzar contractes. El crèdit, a base dels Docks, sobrepassa la quantitat de cinc milions de pessetes. Els obrers se reuneixen cada setmana per vigoritzar llur societat".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 61 (desembre de 1918), p. 188)

La majoria dels membres d'aquesta revista estan estretament vinculats a la Lliga Nacionalista del Baix Empordà, participen a les eleccions i exerceixen representació pública. Alguns d'ells formen part activa de la fundació del Centre Nacionalista a Palamós l'any 1917. D'aquí que alguns d'ells participin a partir del maig de 1920 en una altra publicació apareguda a Palamós i titulada *Seny*, que esdevé portaveu dels membres de l'Agrupació Catalanista afiliats a la Lliga Regionalista. Són ells mateixos qui ho assenyalen encara que no n'identifiquen ni els noms ni els cognoms:

"Els productors de *Marinada* som els de *Seny* i com que tots, afortunadament tenim tasques ineludibles no podem sotsmetre les revistes a una estricta regularitat de publicació; ambdós periòdics s'estalonen moltes de vegades, i basta només que les tasques ineludibles siguin un xic més feixugoses de lo habitual perquè ja la premsa sofreixi retràs".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 87 (febrer de 1921), p. 222)

La confluència de redactors entre els dos projectes periodístics es manté durant poc temps perquè *Seny* desapareix arran del cop d'estat de Primo de Rivera. Tot i així, un dels èxits més remarcables de la publicació és una nodrida col·laboració d'intel·lectuals que enriqueixen enormement tant els continguts com la nòmina de treballs literaris.

Paral·lelament a la consolidació de *Marinada*, existeix un altre periòdic, més important per la durada que pels continguts, que sota el títol la *Fulla Dominical de Palamós* (1917/1975) esdevé el referent de la parròquia durant bona part de la Restauració borbònica.

LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA (1923-1930)

"S'estellen els bons propòsits de regularització de premsa contra les circumstàncies. Quan gairebé tot el material està enllestit per dur-lo a impremta, un viatge sobtós trenca la preparació o el que és pitjor, estimats companys honorabilíssims en presó són tancats. I que ha de fer un hom llavors sinó anar a la presó a fer companyia als estimats companys?

Amb l'ajuda de Déu, si esdeveniments com el d'ésser encarcerats vuit detinguts ex-regidors, no estronquen la nostra feina de periodistes mensuals, guanyarem el retràs sofert; caldrà fer un xic més de vapor per complir amb els nostres favoreixedors. Palamosins allunyats no ens ho tingueu en retret. El nostre pensament és amb vosaltres, i heu de saber que així com de vosaltres rebem efusives felicitacions, de palamosins prepotents i generos i caritatius, rebem ai! la llançada de la baixa".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 210 (novembre de 1923), p. 366)

L'acurada "Crònica local" escrita pels redactors de *Marinada* il·lustren les dificultats que tenia la premsa per tirar endavant el projecte periodístic després del cop d'estat de Primo de Rivera, amb el vistiplau d'Alfons XIII, el 13 de setembre de 1923.

En aquest moment, dues úniques publicacions surten a Palamós: *Marinada*, apareguda el 1914, i *Seny*, que es publica a partir de 1919. Ambdues s'han d'adaptar a les noves circumstàncies polítiques, socials i culturals que suposa el cop d'estat. Inicialment, es decreta un Reial decret pel qual se suspenen les garanties constitucionals i, seguidament, s'instaura la censura prèvia tant de la premsa com de qualsevol escrit imprès.

En l'àmbit polític es dissolen les Corts i l'estructura política de l'Estat queda desarticulada. Immediatament, el dictador crea un organisme per controlar i limitar la informació que es tradueix en l'Oficina de Información y Censura a Madrid dirigida per qui havia estat governador civil de Girona, Pedro Rico Parada. Quan aquest és nomenat director de *La Nación*, -un dels òrgans oficialistes a Madrid-, el càrrec passa a mans del tinent coronel Celedonio de la Iglesia. Aquest escriu l'any 1930 un assaig titulat *La Censura por dentro* en què explica les contradiccions del sistema i l'aplicació no sempre clara de la censura durant el període.

A Palamós, el retrat més viu de la jornada es descriu a través de la "Crònica local" de *Marinada* amb el qual encapçalem aquest capítol ja que s'hi detalla el canvi de règim en el si del consistori:

"La sessió fou interessant, havent-hi molts de concurrents; i quan el nunci pregonà l'acord a la Plaça de la Constitució, just a l'hora en què el jovent hi ramblejava, en voleu de corredisses a seguit del toc de corneta de llarga vibració! Mainada i jovent s'encantaven davant el pregoner; llurs boques badades, i ulls ben oberts eren il·luminats per la feble claror d'una espelma. El decret de la dissolució de l'Antic Ajuntament fou donat pel senyor Tinent de la Guàrdia Civil".

("Crònica local", a *Marinada*, núm. 118 (setembre de 1923), p. 334)

A Palamós l'acció repressora se centra en la detenció de vuit regidors i la clausura del Centre Nacionalista. La implantació del directori comporta l'aprovació d'un decret que només permet l'ús del castellà i prohibeix els símbols catalans. La Mancomunitat de Catalunya s'intervé, les diputacions provincials es dissolen, les llibertats polítiques es restringeixen i les garanties constitucionals se suspelen. En aquest context, la llibertat de premsa se suprimeix i se censuren algunes publicacions de premsa. Tot i així, *Marinada* es manté com a revista cultural i continua publicant-se malgrat que no hi llegim el manifest del dictador titulat "Al país y al ejército". Per contra, sí que s'hi evidencia el desig de reforçar subtilment els símbols propis de la catalanitat.

Mentrestant un membre destacat d'Acció Catalana, Miquel Roger i Crosa, és qui encapçala les dues publicacions esmentades que beuen del mateix tronc ideològic encara que presenten continguts diferents.

De *Seny*, que havia aparegut el 1919 amb el subtítol "Portaveu del Centre Nacionalista", en localitzem l'últim número l'octubre de 1923. L'editorial és indicativa del moment històric i del silenci periodístic a què la dictadura els obliga. Malgrat ser "migrada i ignorada premsa" no estan lliures dels censors:

"De sobte un canvi radical en la política que esborra tots els esdeveniments anteriors, i nosaltres que sols eixim de tard en tard, i ara parlar voliem de passos polítics mereixedors de comentaris, la tasca és impossible perquè la transformació sobtosa acapara l'atenció. Ella posa sordina a la premsa.

En tal avinentesa ens planyem de que nostre periòdic no pugui sortir cada setmana. Podria ésser que més endavant, un aplegament d'esforços comarcals aconseguís la realització de semblant propòsit".

("Canvis", a *Seny*, núm. 40 (1923), p. 1)

ANY I

PALAMÓS, JANER DE 1914

NÚM. 1

SUMARI:

DEU VOS GUARD.—CRONICA LOCAL. AUTUMNAL: *Josep Figa*. — MOVIMENT SURO-TAPER: *Miquel Vingut*. — CAMPEROLA: *Ll. Barceló i Bou*. — LA MANCOMUNITAT: *Martí Roger*. — A EN PEP VENIURA: *Vicens Piera, pbre.* — LA TRISTA REVIFALLA: *Miquel Roger i Crosa*. — ARTISTA DE COR: *Pere Boliart i Figuera*. — DE L'ESTRANGER: *M. de Viana*. — INTERMINABLE AU- SENCIA: *Joan Bta. Camós*. — LLIBRES. — MUSICALS. — SPORT: FOOT-BALL. BADALONA F. C., PALAMÓS F. C.: *R.* — PUBLICA- CIONS REBUDES. — MOVIMENT DEL PORT.

Deu vos guard:

Si temps enrera, quan encara la nostra vila no tenia comunicació ferroviària, alguns entusiastes palamosins feren sortir el *Semanario de Palamós* qui contribuï amb ses campanyes a que fos un fet el Tramvia a vapor que uneix la nostra comarca amb la via general a Flaçà; si més endavant va sortir *La Sardana*; si a les darreries de la centuria passada uns quants joves arboraren *La Senyera* contribuint en gran manera a la catalanització dels nostres paisans, i en qual periòdic se donà compte dels primers treballs per a la construcció del nostre port; si servem grat record d'aquelles publicacions; res més justificat que l'aparició d'aquesta revista, avui que la nostra estimada vila té, baix tots els aspectes, molta més importància que la que tenia en el segle passat.

La creixença material de Palamós, la potent vida econòmica de que disfruta, exigeix per a conservar l'equilibri social, que intel·lectualment i moralment hi hagi creixença en les manifestacions de vida. No n'hi ha prou amb els esforços aïllats: cal juntar-los, i això és lo que se proposa la nostra revista.

Animats d'aquests propòsits, volem sembrar, ensems i molt especialment, una feconda llevor de cultura i d'intel·lectualitat, escampant arreu una grana literària sana i pura qui floreixi en totes les intel·ligències i fructifiqui en tots els cors.

Tenim l'il·lusió de que aixís contribuïrem a la formació d'un ambient qui favoreixi les manifestacions literàries, fent que *MARINADA* faci fructificar els gèrmens que puguin trobar-se amagats en l'ànima d'alguns joves, donant una característica a la vi-

Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

Tot i els esmentats canvis que va patir la capçalera, algunes fonts apunten que va aparèixer almenys fins al 31 de gener de 1924. Tant *Seny* com *Marinada* s'escriuen en català, una manera de mantenir la identitat tot i que el directori considerava aquesta llengua com un element de separatisme. Malgrat aquests anys de repressió, *Marinada* es consolida i aconsegueix mantenir la periodicitat fins al setembre de 1930. En aquest sentit, es pot entendre que la publicació aposti per impulsar activitats que fomentin símbols propis de la catalanitat i la reivindicació de les danses tradicionals, com ara la sardana i específicament la creació d'un Foment de la Sardana en què es promogui l'ensenyament de la dansa:

"A Palamós li pertoca, Palamós està necessitat d'un Foment de la Sardana [...] comença a desvetllar-se del seu ensofiment, i compta amb el petit Museu de la Costa Brava, amb una Escola d'Arts i Oficis i amb una Associació de Música, déu haver de tenir una agrupació que vetlli i fomenti la dansa pairal".

(Pruneda Balot, C. "Els Foments de la Sardana I" a "Temes pedagògics", a *Marinada*, núm. 155 (setembre de 1926), p. 137)

Pocs dies després del cop d'estat militar, apareix un quinzenal titulat *El Drac* (1923), de caràcter humorístic i literari, dirigit per Amadeu Gallart, també col·laborador de *Marinada* que simultanieja els treballs en les dues revistes. A la mateixa publicació s'hi pot llegir la llegenda "Aquest número ha passat per la censura militar", el procediment habitual, com explica Lluís Costa, que havien de seguir les publicacions una vegada estaven compostes en galerades. Cada periòdic havia de trametre obligatòriament a la censura les proves d'impremta per triplicat: una primera còpia perquè l'examinés el censor; la segona, per enviar-la a la Presidència del govern, atès que Primo de Rivera volia tenir constància dels textos censurats; i, finalment, un exemplar per retornar-lo al periòdic amb les correccions oportunes.

En el cas que se censuressin algunes línies o articles sencers, es deixaven en blanc o es ratllaven perdent l'espai i, en el pitjor dels casos, retardant l'aparició de la publicació. És habitual trobar-se, en llegir la premsa, textos en blanc o en negre i, com ja hem indicat, grans llegendes amb diverses variacions que assenyalen que el número ha passat per la censura.

Tot i que la llarga durada de la dictadura fa que progressivament es rebaixi l'aplicació rigorosa de la censura, sabem de l'existència de molt poques publicacions aparegudes en aquest període a Palamós. Una de les més rellevants és *Costa Brava* (1927-1929), un full setmanal, de caràcter informatiu però també cultural i literari, que lamenta l'actitud dels joves:

"Fa cloure els punys de rabia veure qualsevol jove que sols puja a les sales de lectura per agafar el periòdic, obrir-lo sens dubtar un noment en la secció de *Deportes* passar-hi els ulls, tancar el periòdic i tornar-s'en per on ha vingut. Aquest jove és un desgraciat. I quants n'hi ha que ni això fan?

Es veritablement desencoratjador el nombre d'analfabets que marquen les estadístiques però segurament seria més punyent encara el d'homes que desconeixen llurs drets i obligacions de ciutadà, del propi estat, o de persona una mica culta. Forçós és confessar-ho: aquest camí no porta, no pot portar a la perfecció, sinó al abim, a la miseria de l'intel·lectualitat del home".

(El Comte Raul. "Del ambient palamosí. La cultura popular", a *Costa Brava*, núm. 40 (11 d'agost de 1928), p. 2)

Ora pro nobis

La Redacció de EL DRAC assabenta a tots els seus llegidors que amb aquest número queda extingida la vida d'aquest setmanari.

Confessem, no sens sentir-ne l'amar-gantor, que una vegada més hem vist fallides les nostres esperances, i els nostres esforços generosos s'han esberlat contra l'estúpida beneiteria d'una gran part del públic.

Morim amb la recança de no haver pogut veure aplegats tots els nostres projectes. Morim, per tant, en plena provisió d'aquests (els quals hauriem anat realitzant en la successió dels dies), en plena potència d'energies, en plé aponcellament prometedora d'una esplendorosa floridura... Una cruel gebrada de vulgarisme ha marcat aquesta atrevida manifestació d'una rara primavera.

Alabat siga Déu.

Per tots els pecats que poguessim haver comès durant la nostra curta vida, demanem humilment indulgència en gràcia a la bona intenció que en tot moment ha guiat la nostra ploma.

Diem, doncs, com en el Pate nostre de la doctrina cristiana; «perdoneu-nos les nostres culpes, aixís com nosaltres perdonam als nostres deutors»... perquè és cert que en tenim i no pas pocs als quals devem la nostra trista fi. Amen.

L'excursionisme

Potser no ens hem preocupat prou — fent-li l'honor que li correspon — d'aquest important esport. Jo no crec que n'hi hagi un altre que ofereixi tants caïres i matisos fets a posta per el desenrotllament corporal i espiritual de la joventut.

Tota reconstitució que volgüem fer de la raça que no tingui en compte l'enlairament de l'esperit paral·lel a l'enfortiment del cos serà una cosa inútil.

Tota cultura reclosa a les biblioteques i així que solament desenrotlli el cervell i ens deixés un cos neulit, també l'havem de rebutjar.

La concepció del ciutadà modern és un conjunt de proporcions físiques i intel·lectuals les quals no podem així com així desnivellar sense fer una reculada tremenda de civilització.

Si per enfortir a la joventut és necessari deslligar-nos de tot quant tingui relació amb el cervell; si per fer una nova societat havem de deixar de banda el tresor immens que ens han deixat civilitzacions passades; si no havem de fer cas de tot ço que representa cultiu intel·lectual; si no havem de preocupar-nos de refer nostre intel·lecte; si la joventut no ha de tenir altra estimulació que l'analfabet

La caiguda de Primo de Rivera va anar seguida de la formació de govern, encapçalada pel general Dámaso Berenguer, el gener de 1930, amb la finalitat de restablir la "normalitat constitucional", si bé encara no es recupera la Constitució de 1876 ni tampoc es convoquen eleccions. Tot i així, una certa obertura política permet la creació d'una nova publicació *La Senyera*, el setembre de 1930, promoguda per Joan B. Camós, un dels fundadors de *Marinada*. Les dues publicacions coexisteixen durant pocs mesos.

LA SEGONA REPÚBLICA (1931 - 1936)

Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 suposen un plebiscit per a la monarquia. El triomf contundent d'Esquerra Republicana de Catalunya i de les candidatures republicanes a la majoria de ciutats espanyoles signifiquen una victòria de la darrera d'aquestes opcions i, en conseqüència, l'exili d'Alfons XIII. Quan es proclama la Segona República, la premsa a Palamós és inexistent. Per tant, l'inici d'aquesta nova etapa que suposa un gir radical de les coordenades polítiques que havien governat el país, afavoreix l'aparició de nous títols. La multiplicació de capçaleres arreu del país contrasta amb la situació a Palamós on apareixen tan sols cinc títols, tot i l'obertura del marc legislatiu que regula l'activitat periodística.

Una obertura que es limita en alguns moments amb nous decrets que, ocasionalment, fins i tot entren en contradicció amb la Constitució de 1931. El 21 d'octubre de 1931 entra en vigor la Llei de defensa de la República (anterior a la Constitució i incorporada al seu text com a disposició transitòria), que preveu la suspensió dels periòdics en cas que algun dels seus continguts sigui contrari al nou règim o pugui incitar a l'alteració de l'ordre públic. L'aplicació d'aquesta norma és responsabilitat del ministre de Governació i, per tant, se'n delega l'aplicació als governadors civils.

El primer periòdic que apareix durant la Segona República és *El Programa* que segons s'indica a la capçalera continua la tradició de la publicació que amb aquest nom sortia a Sant Feliu de Guíxols des del 1894. La Dictadura de Primo de Rivera interromp la seva continuïtat i amb l'adveniment de la República, els promotors decideixen reprendre-la de nou el 31 de maig de 1931. Es tracta d'una tercera època d'aquesta "Publicació del Comitè Comarcal Federalista del Baix Empordà", tal com s'assenyala en el subtítol. De la publicació republicana, que funciona com un portaveu comarcal, en surten set números fins que el juliol de 1931 es decideix traslladar la seu principal a Sant Feliu de Guíxols, la població amb més subscriptors.

El 27 d'octubre de 1932 entra en vigor la reforma del codi penal, que considera un agreujant cometre un delictes mitjançant la impremta. La responsabilitat criminal d'aquest tipus de delictes s'atribueix als autors i, en el seu defecte, als directores de la publicació, els editors i els impressors. A més, la nova regulació inclou la possibilitat de multar els qui cometin faltes.¹¹ La Llei de defensa de la República és derogada el 1933 i se substitueix aquell mateix any per la Llei d'ordre públic. La nova legislació preveu tres situacions excepcionals: els estats de prevenció, alarma i guerra. En el primer, el govern pot ordenar la presentació de tots els impresos, amb excepció dels llibres, dues hores abans de la seva posada a la venda, temps que es redueix a una hora en el cas dels diaris. Durant l'estat d'alarma, l'autoritat civil provincial pot decretar la suspensió de les garanties constitucionals, entre les quals les contingudes en l'article 34 de la Constitució, i sotmetre a censura tots els impresos, arribant, si es dona el cas, a ordenar-ne la suspensió amb la notificació prèvia al govern.¹²

En el cas de la premsa de Palamós, no hi trobem cap tipus d'incidència tot i que es van succeint alguns pocs títols. A inicis de març de 1934, apareix una nova capçalera dedicada a la vida municipal que es titula *Full del Poble* (1934). El principal interès del periòdic és la informació general i, principalment, l'activitat política. La publicació apareix almenys fins al 14 d'abril encara que la secció de Palamós d'*El Programa* de Sant Feliu de Guíxols assenyalava que té una vida curta.¹³

A l'estiu d'aquest mateix any surt un quinzenal que sota el nom d'*Albada* (1934) també s'interessa per les qüestions locals i és crític amb l'acció del consistori. La vida d'aquesta nova publicació és curta i denota, de nou, la dificultat perquè aquests tipus de periòdics es consolidin:

"havem tingut ocasió de llegir uns cartells anunciadors de la pròxima sortida a la nostra vila d'un nou periòdic quinzenal, titulat Aubada. Celebrariem que aquest periòdic tingués més èxit que el Full del poble el qual va nèixer i morir totseguit".

("Información comarcal. Palamós", a *El Programa* [Sant Feliu de Guíxols], núm. 162 (8 de juliol de 1934), p. 3)

La publicació se suspèn arran dels Fets d'Octubre i, tot i que assenyalava el 22 de setembre que sortirà "oportunament", no n'hem trobat cap altre exemplar.

El juny de 1935 apareix *Terra Nostra* (1935-1936), el butlletí del Museu de Palamós Cau de la Costa Brava que ha d'acompanyar la custòdia i exposició de les peces que s'afegeixen progressivament a la col·lecció. I, a principis de gener de l'any següent, *Nostre Ideal Club* apareix com a portaveu esportiu.

¹¹ Sánchez Aranda, J.J. i Barrera del Barrio, C. *Història del periodismo español desde sus orígenes hasta 1975*. Pamplona: Eunsia, 1992, p. 327

¹² Seoane, María Cruz i Sáiz, María Dolores. *Cuatro siglos de periodismo en España. De los avisos a los periódicos digitales*.

Madrid: Alianza Editorial, 2006, p. 209

¹³ "Informació Comarcal. Palamós", a *El Programa* [Sant Feliu de Guíxols], núm. 162 (8 de juliol de 1934), p. 3

Any I

Palamós, Desembre del 1935

N.º 2

Una iniciativa

Amb la creació del Patronat de la Costa Brava, s'ha palesat una vegada més la importància turística d'aquesta bella costa catalana, constituïda en sa major part per la inimitable randa llevantina que orna el litoral mediterrani del nostre Empordà.

Molt ens plauria veure iniciada ben aviat la tasca conjunta que hom té dret a esperar dels noms prestigiosos que figuren a les diverses comissions. Interessants problemes sobre urbanització, platges i boscos, comunicacions, monuments històrics i prehistòrics, propaganda, etc. hauran d'ésser sotmesos a estudi, amb l'objecte de recercar nova valoració a les belleses naturals de la nostra terra, en aquest aspecte característic cada vegada més estimat pels intel·ligents i pels turistes. El terreny gairebé és verge encara i pot oferir nombroses solucions al sens fi d'iniciatives que indubtablement seran concebudes.

Com en la immensa majoria d'obres humanes, hom persegueix una finalitat pràctica, segurament: la creació de noves fonts de riquesa a Catalunya. Hem dit creació i potser estaria millor dir organització de la riquesa creada ja per la Naturalesa. Perquè la Costa Brava és un valor natural incalculable que només cal explotar, en el bon sentit de la paraula, per a obtenir-ne un magnífic rendiment.

Entre les primeres idees a desenvolupar, nosaltres n'hi inclouríem una de ben senzilla i a l'abast de tots els municipis. No volem que sigui coneguda

i admirada la brava bellesa que s'esdevé de la lluita constant entre la mar i el rocam que s'alça prop d'ella? Doncs, procurem que tothom pugui seguir la nostra costa lliurement, que els caminets arran de penya s'enllacin uns amb altres i que ningú tingui dret a barrar-nos el pas. Així com l'aire, el sol i la llum són patrimoni de tots els mortals, també hauria d'evitar-se la possessió absoluta d'aquells paratges encisadors que són orgull de la nostra terra.

Uns senzills caminets d'un metre d'amplada, vorejant sempre la costa, entre pins, farigoles, murtes i romanins — quan el terreny ho permetés — serien suficients per a que la Costa Brava s'oferís generosa a propis i estranys. Posem-hi remei, ara que hi som a temps. No volgum que d'ací uns anys ens retreguin tanta imprevisió, després de molt cantar i exaltar les belleses imponderables de la nostra terra. Si un jorn haguérem de sofrir la justa fuetada d'un vell palamosí, per no tenir un passeig marítim com cal, per haver viscut d'espatlles al mar, fem els possibles de que les generacions futures hagin de reconèixer en nosaltres un sentit pràctic, una actuació exemplar, d'acord amb les nostres més cares devocions envers aquesta Costa que tants motius d'inspiració ens ha proporcionat.

Modestament oferim aquesta idea al Patronat de la Costa Brava, i d'una manera particular a cada un dels representants de les diferents seccions que, començant al Tordera, acaben a la frontera francesa, més enllà del Cap de Creus.

T.

LA GUERRA CIVIL (1936-1939))

El 17 de juliol de 1936 un alçament militar a Melilla, encapçalat per Francisco Franco, avança per tot Espanya contra el govern legítim de la República. Comença una guerra que fractura el país en dos i anihila la legalitat republicana. El conflicte suposa un parèntesi de l'activitat periodística: "No se trata ya de informar sino de ganar la guerra, y al servicio de ésta se ponen los medios de información de uno y otro bando. Información y propaganda llegan a identificarse. Para la caracterización de la prensa, por tanto, no pueden seguirse los mismos parámetros o los mismos métodos que en períodos anteriores. La información era una arma más de propaganda, y bajo esta perspectiva debe enfocarse su estudio".¹⁴

L'endemà de l'aixecament es declara la censura prèvia, juntament amb la incautació de la premsa, a la zona republicana. En aquell moment, però, a Palamós només s'hi publica un periòdic, *Nostre Ideal Club* (1937), de caràcter associatiu i aparegut el gener d'aquest any com a portaveu de les activitats de l'entitat. Amb l'esclat de la guerra, el butlletí es manté encara que "les actuals circumstàncies anormals"¹⁵ en dificulten la regularitat. L'últim exemplar surt el primer trimestre de 1937 malgrat que s'assegura que la capçalera es continuarà publicant:

"El parèntesi obligat, que les circumstàncies dels moments en què vivim imposen, fa que la nostra tasca hagi quedat en part paralitzada i que la que continua encara, agrupació endins, estigui completament exempta de tota espectacularitat. No obstant, per acord, del Consell Directiu, continuarem la publicació del nostre Butlletí d'una manera trimestral per tal de contribuir, dins del nostre camp, a mantenir la normalitat".

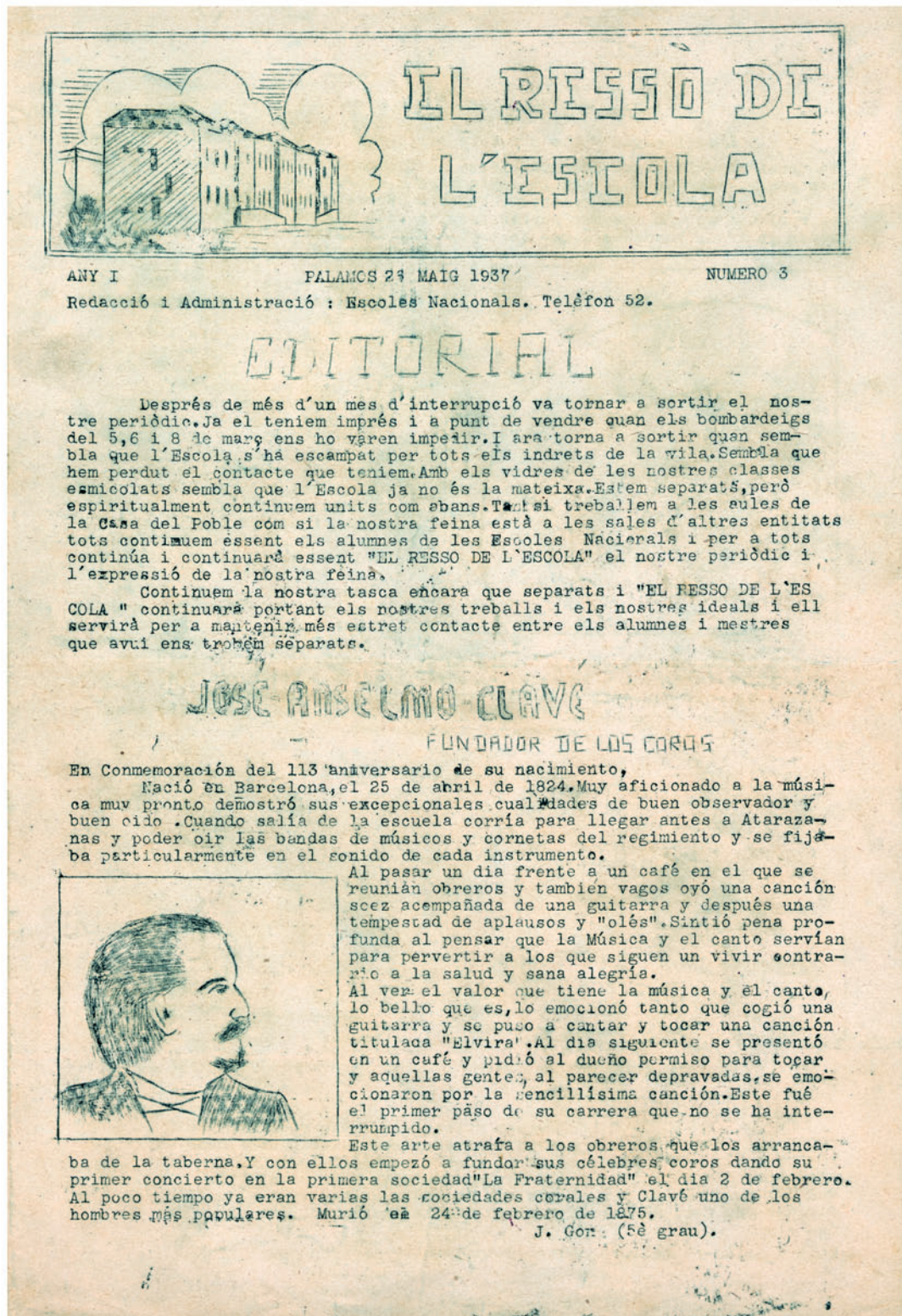
(Margarit, Lluís. "Consignes", a *Nostre Ideal Club*, s/núm. (primer trimestre de 1937), p. s/n)

Pocs mesos després, apareix una altra publicació de caràcter escolar *El ressò de l'escola* (1937), elaborada pels mateixos estudiants de les escoles nacionals. A la revista també s'hi evidencia la dificultat de tirar endavant el projecte periodístic tenint en compte no només els bombardejos que pateix la població sinó també l'escassetat de recursos per editar-la.

Les poques publicacions d'aquest període denoten la dificultat de tirar endavant qualsevol projecte periodístic enmig del conflicte bèl·lic.

¹⁴ Sánchez, J.J. i Barrera, C. Op. Cit., p. 357. Vegeu també: Seoane, M.C. i Saíz M.D. Op. Cit., p. 225-250

¹⁵ "Noticiari", a *Nostre Ideal Club*, núm. 8 (agost de 1936), p. 95

ANY I + GENER 1936 + N.º 1

 COBERTA
 DIBUIX DE
 LL. MARGARIT

NOSTRE IDEAL CLUB

PALAMOS · * · BRUC, 1

EDITORIAL

Gener del 1934. Inauguració de «Nostre Ideal Club». Quatre mesos de sacrificis, de privacions, de treball incessant, per l'arranjament del nostre estatge. Dificultats superades. Satisfacció al contemplar la nostra obra. Felicitacions i encoratjaments. Preparació de la tasca cultural i esportiva a realitzar. 1934-1936. Dos anys d'actuació. Tasca silenciosa, inèdita, però profunda, profitosa, de portes endintre. Necessitat d'expansió de la nostra obra. De demostrar que a la nostra Vila ens preocupem també de la cultura i de l'esport ben entès. De què sentim ànsies de renovació. Que volem cooperar al moviment cultural de la nostra estimada Catalunya. De què a Palamós també hi ha qui reclama un lloc en la lluita, un lloc a la croada pro-cultura empresa arreu de la nostra terra.

Per això en el segon aniversari de la nostra fundació tenim l'immensa alegria de donar a llum el nostre Portant-veu, des d'on donarem a conèixer a la nostra Vila i a fora d'ella, les nostres activitats, amb l'esperança d'una bona acollida per part de qui ens honori amb la seva lectura. Des d'ací, saludem i ens oferim a totes les entitats similars de Catalunya, tot i sol·licitant l'intercanvi de llurs respectives Portant-veus, per així establir un contacte permanent amb elles i obrir, d'aquesta manera, el camí que ens ha de menar vers l'assoliment del Nostre Ideal.

LA DICTADURA FRANQUISTA (1939-1975)

La fi de la Guerra Civil suposa un autèntic any zero per a tot el país i també per a la premsa que veu acabada dràsticament la seva llibertat. La llei de premsa es promulga el 22 d'abril de 1938 quan el govern franquista, que encara no ha guanyat la guerra a tot el territori, reserva per a l'Estat cinc funcions: la regulació del número i extensió de les publicacions, la intervenció en la designació del personal directiu, la reglamentació de la professió periodística, la vigilància de la seva activitat i la censura. A l'hora de definir la llei de premsa no es remunten als precedents jurídics de la Restauració sinó que els franquistes s'inspiren en els models dels règims feixistes europeus de l'època i, per tant, en un profund menyspreu vers la llibertat d'expressió.

En aquest sentit, la premsa es converteix en un instrument més de la visió totalitària del règim i, en darrera instància, en un mecanisme de control i repressió de la llibertat d'informació. En el cas de Palamós també es compta amb una ràdio, La Veu de la Costa Brava, que té en els anys cinquanta i seixanta els de més apogeu.

Durant els anys de la dictadura franquista, apareixen almenys una quinzena de publicacions a Palamós de caràcter molt divers. En la majoria dels casos, es tracta d'un grup d'amics o membres d'una entitat que decideixen tirar endavant un projecte periodístic per promocionar els seus propis valors.

La més important de les publicacions aparegudes a Palamós durant aquest període tant per la durada com per la trajectòria és *Proa*; *Proa de Palamós* (1955/1993), un òrgan de combat que es podria equiparar a altres publicacions amb inquietuds similars que apareixen a la resta de Catalunya com *Àncora* de Sant Feliu de Guíxols, *Recull* de Blanes o *Canigó* a Figueres i que tenen com a finalitat "fer país, fer ciutat", manllevant les paraules de Jaume Guillamet.¹⁶ *Proa*; *Proa de Palamós* esdevé la columna vertebral de tot el període i el principal mitjà d'expressió per conèixer l'actualitat informativa i l'opinió publicada del Palamós que sobreviu a la dictadura de Francisco Franco.

¹⁶ Puig, Evarist. "Dues revistes bessones", a *Proa*, núm. 142 (20 setembre-20 octubre de 1981), p. 5

CLASIFICACION

	J	G	E	P	F	C	P
San Celoni	26	15	7	4	70	45	37
Guixols	26	15	4	7	74	44	34
Blanes	26	12	7	7	52	41	31
Pueb. Seco	26	15	1	10	59	51	31
Palamós	26	11	7	8	50	46	29
Anglés	26	11	5	10	57	51	27
Mollet	26	11	5	10	54	49	27
Gavá	26	10	7	9	49	45	27
Iberia	26	11	4	11	49	45	26
San Sadurní	26	10	4	12	45	81	24
Argentona	26	8	6	12	68	66	22
Samboyano	26	10	1	15	61	59	21
Gracia	26	6	4	16	45	77	16
Fuerte Pio	26	4	4	18	42	75	12

Resultados del Domingo

1 Fuertepio	—	Guixols	2
1 Iberia	—	Gavá	2
0 Samboyano	—	S. Celoni	1
3 Pueblo Seco	—	San Sadurní	1
5 Argentona	—	Anglés	6
1 Gracia	—	Mollet	0
3 Palamós	—	Blanes	0

Comentario

Si señores, por fin ha terminado este Torneo, de alegrías para unos y de angustias para otros.

Después de seis meses de grandes batallas, entre estos catorce equipos, han quedado clasificados para la Fase Final los siguientes equipos: San Celoni, Guixols, Blanes, Pueblo Seco y Palamós.

Esta última semana los resultados han sido favorables excepto tres, a todos los equipos que jugaban en terreno forastero.

En primer lugar hemos visto como el Campeón, o sea el San Celoni ha ido a arrancar los dos puntos en litigio en el Campo del Samboyano, por un resultado de 1 a 0.

Como era de suponer el Pueblo Seco se ha deshecho de las huestes de Miró, por un claro 3-1. Con este resultado los «Secos» han quedado clasificados en un cuarto lugar.

Los guixolenses se ve que han querido deshacer la derrota que les propinó el Palamós el pasado domingo en su feudo, y han ido a vencer en el Campo de los entusiastas muchachos del Fuerte Pio por un resultado de 2 a 1.

Otro resultado destacable es este 5-6 alcanzado por el Anglés en el feudo del Argentona. Los

AS

Palamós 16 Marzo de 1948

Núm. 2

Redacción y Correspondencia : Mayor, 44

Recordando.....

Hace 21 años — el día 13 Marzo 1927.

Se jugó en el campo de San Feliu de Guixols un partido amistoso con el siguiente resultado

A. D. San Feliu de Guixols 2
Palamós F. C. 2

El Palamós F. C. alineó a:

Bartí, Martinech—Vila, Esparraguera—Forné—Ventura, Boluda—Barber I—Thorman—Dimas y Barber II.

Marcaron los go's: Thorman y Dimas.

Hace 20 años — el día 19 de Marzo 1928

El Palamós F. C. se trasladó a San Celoni.

El resultado del partido fue:

U. S. Celoni 2 — Palamós 2

El equipo del Palamós estaba compuesto por:

Mayor, Dimas—Vila, Jordi—Gou—Ventura, Pages—Aliu Molla—Ros y Roger.

Marcaron los goals: Molla (2).

Hace 19 años — el día 18 de Marzo 1929

El Palamós batió por 2 a 1 en el campo local al C. D. Farnés

El Palamós alineó a:

Porro, Vila—Gay, Gou—Compañy—Ventura, Napoleón—Ribera—Rosalench—Ribas y Valls

Marcó los 2 goals Rosalench.

Hace 18 años — el día 16 de Marzo 1930

En el campo local se jugó un partido de Campeonato Provincial con el siguiente resultado:

Palamós 3 — La Bisbal 0

El Palamós se alineó como sigue:

Bartí, Ribas—Vilá, García—Company Arcas, Napoleón—Valls—Colomer—Passarrius y Ametller.

Marcaron los goals: Colomer (2) y Passarrius.

RADIO ANEXOS

Fernando CORREDOR

Radio Reparaciones

Contado y Plazos

Concesionario exclusivo de

AEESA - TELEFUNKEN

BAYONA-CLARIVISION

La publicació apareix el desembre de 1955 amb el nom de *Proa* però aviat es veuen obligats a canviar-lo per la coincidència amb una altra capçalera del Movimiento. Els mateixos promotors de la revista consideren que una de les seves facultats ha estat:

"Ahí está sucintamente consignada la historia de nuestro acontecer literario, mezcla admirable de discontinuidad, tesonería y desamparo evidéntísimo. Nuestra Revista sumó ya sus notas en este concierto de heterogéneas voces y apostaríamos a que su participación no va a ser vana".

("La villa en Estadística", a *Proa*, núm. 8 (juliol de 1956), p. 8)

Els estudiosos han dividit la vida de la revista en almenys quatre etapes de les quals només estudiem les dues primeres ja que *Proa de Palamós* manté la seva continuïtat fins a l'any 1993.

La resta de publicacions tenen un pes menor, sobretot perquè en surten pocs números i, per tant, tenen una vida curta. Tot i això, són significatives per la varietat de capçaleres que apareixen sota l'Organització Juvenil Espanyola (OJE), entitat fundada el 1960, que estava enquadrada a la Delegació Nacional de Juventud, la qual havia absorbit l'antiga organització obligatòria "Frente de Juventudes" i la voluntària "Falanges Juveniles" de Franco en una nova organització de caràcter voluntari. Aquestes entitats estaven plenament integrades en el Moviment Nacional franquista que, en aquell moment, estaven en plena expansió.

L'objectiu de l'OJE era cobrir el temps lliure dels seus afiliats perquè rebessin una formació educativa d'acord amb els principis del Movimiento. Sota el lema "Vale quien sirve" fomenta la creació dels "Hogars", locals distribuïts per tot Espanya que esdevenen punts de reunió dels afiliats a l'organització, on realitzen gran part de les seves activitats de temps lliure i des d'on hi ha excursions, visites i campaments que periòdicament es programen.

En el marc de l'OJE, apareix *Ruta* (1949), *Alerta* (1958/1965), *Garbí* (1962-1967) que es considera un "periòdic volant", ¹⁷ *Boletín Informativo OJE Palamós* (1963-1964) -que s'envia a tota la província-, *Bruch* (1963-1964), *El Cid* (1963-1964).

Per ordre d'importància, hem de recordar les publicacions escolars, associatives i de religió. Les esportives són residuals amb una única publicació *As* que apareix el 1948 i que és el primer periòdic publicat després de la guerra.

Pel que fa a la premsa escolar, hem de remarcar el paper de *Lliures* (1971), que informa de les notícies del col·legi La Salle i *Inquietud* (1972-1978) del Col·legi Vila-romà. En l'àmbit associatiu, el *Casal Palamosí* (1972-1974), el *Boletín Informativo Club Náutico Costa Brava* (1975-1977) i la recuperació d'una capçalera històrica, el *Boletín Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palamós*, apareguda al segle XIX i que reapareix l'octubre de 1959 fins al maig de 1960.

¹⁷ "Actividades de la Organización Juvenil Española de Palamós", a *Proa*, núm. 99 (abril de 1964), p. 16

Quant a les publicacions religioses, hem de tenir en compte *Iuventus* (1950), la *Hoja Parroquial de Santa Eugenia de Vilarromá* (1957-1966) i la *Fulla Parroquial de Palamós*.

L'aparició de publicacions de caràcter tan divers a mesura que passen els anys de la dictadura franquista responen també als canvis que va experimentant la població. Pot sorprendre que no trobem capçaleres adreçades íntegrament al turisme però, probablement, es deu al fet que *Proa* capitalitza i sintetitza la informació de les activitats econòmiques:

"La vila que abans vivia principalment de la indústria surera, ara es dedica resoltament a la indústria turística, i aquest viratge -no planejat, sinó iniciat per les circumstàncies- comporta canvis profunds que afecten no solament l'aspecte de la població sinó també a la mentalitat i les costums dels palamosins".

(a *Proa*, núm. 96 (desembre de 1963), p. 1)

La llengua majoritària d'aquestes publicacions és el castellà, si bé *Proa* és una de les poques publicacions en què localitzem textos en català setmanalment i, a mesura que s'acosta la fi de la dictadura, observem que n'augmenta el nombre.

"Els primers temps només se'ns tolerava en llengua catalana el poema de Joan Rovira; més endavant, en obrir-se una mica la mà, ens vàrem passar de rosca i rebíem advertències directes de l'Excm. Sr. Governador Civil de la Província fins al punt que estiguérem a prop de veure clausurada la revista".

(Camós i Salvador, Martí. "El testimoni. Només fa 50 anys", *Revista del Baix Empordà*, núm. 12 (30 de gener de 2006), p. 34)

A MANERA DE CONCLUSIÓ

La perspectiva de gairebé un segle de premsa a Palamós ens ofereix d'entrada la constatació de com aquesta, reflex de la societat que l'envolta, s'ha transformat d'acord amb cadascun dels moments històrics. Les èpoques de més o menys plenitud no sempre es corresponen, en el cas palamosí, amb les d'activitat política més intensa.

Des de 1879, moment en què apareix la primera publicació referenciada, *La Verdad*, fins al 1975 —any de la mort del dictador Francisco Franco— hem localitzat 42 capçaleres, segons el resultat d'aquesta investigació, sempre provisional com ho és tot estudi històric. El període més prolífic és el de la Restauració borbònica (1875-1923) amb 17 publicacions; seguit de la dictadura franquista (1939-1975) amb 15 periòdics; la Segona República (1931-1936) amb 6 revistes; la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) amb 3 i la Guerra Civil (1936-1939) amb una única capçalera.

Si observem globalment el conjunt de la premsa a Palamós, podem constatar una oferta plural de setmanaris informatius, bé que d'una vida limitada excepte en alguns casos particularíssims, i una varietat més accidentada de revistes temàtiques i especialitzades, d'una periodicitat molt diversa. La major part d'aquestes revistes, que van tenir una vocació local, presenten una sèrie de trets principals.

En primer lloc, hem de remarcar que en el cas de Palamós es produeix l'aparició tardana de la premsa en relació amb altres zones del país, que amb la invasió napoleònica van tenir els primers portaveus. La primera publicació, *La Verdad*, apareix el 1879 i no en surt una altra més fecunda fins a l'any 1883 amb *Semanario de Palamós* (1883-1888).

En segon lloc, es constata la dificultat de mantenir periòdics durant períodes llargs, amb l'excepció del *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palamós* (1892/1960) i la fecunda vida del full parroquial només interromput per la Guerra Civil.

En tercer lloc, observem l'existència de tres publicacions a través de les quals es pot explicar l'evolució periodística de la població: *Semanario de Palamós* (1883-1888), *Marinada* (1914-1930) i *Proa* (1955/1993). Es tracta de tres capçaleres, impulsades per empresaris i intel·lectuals de cada època, que consideraven el periòdic com una eina a través del qual difondre els valors propis del període, sobretot íntimament expressats a partir del teixit social, cultural i literari. Cadascuna d'aquestes capçaleres beu de l'anterior i s'enllaça amb el passat, si bé *Proa* és, probablement, la capçalera amb més renom de Palamós tant per la seva durada com pel moment històric en què va aparèixer. Sense cap mena de dubte constitueix un dels exemples reeixits de la història de la premsa a Catalunya i seria justa mereixedora d'una monografia que permetés fer una interpretació més extensa del que ha suposat la revista.

Pel que fa a la premsa obrera, a cavall del segle XIX i inicis del XX, encara que és existent, té un paper secundari. En aquest mateix sentit, la premsa a l'entorn de l'OJE durant el període franquista és testimonial, si bé assaja una estructura adreçada als joves basada en els principis del Movimiento.

Pel que fa a l'ús regular de la llengua catalana, a la premsa de Palamós comença tard, si tenim en compte la documentació localitzada. L'any 1898 apareix *La Senyera*, que és clarament catalanista i utilitza el català com a llengua vehicular. En el primer terç del segle XX, més d'una desena de capçaleres utilitzen el català, entre elles la carismàtica *Marinada* (1914-1930). Durant l'etapa franquista, la llengua catalana queda reduïda a la mínima expressió, tot i que veiem que a la revista *Proa* progressivament adquireix més presència. Malgrat aquests exemples, en conjunt més de la meitat de les revistes publicades a Palamós entre el 1879 i el 1975 estan redactades en castellà.

Per concloure, una darrera reflexió escrita a *Proa* que mostra la importància d'aquesta premsa local tot i que, a vegades, no transcendeixi de l'àmbit on es circumscriu:

"Creiem que és una de les poques manifestacions espirituals de la nostra vila, perquè estem convençuts de que, si no ara, un altra dia sentiríem la manca de *Proa*. Sabem que un òrgan local no pot tenir una gran volada, mes estem convençuts de que serveix per allunyar una mica la prosaica prosa del nostre viure quotidià".

(Proer. "Recó de llevant. Número 37", a *Proa*, núm. 37 (desembre de 1958), p. 2) ■

9 de gener de 2017